

Η αυτόματη εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους: Το «πραγματικό» ποσοστό αποχής και η «πραγματική» επιρροή των κομμάτων

Κείμενο Ανάλυσης

Ιούλιος 2024
Αρ.22

Copyright © 2024 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανακλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

Περί του συγγραφέα

Για την ετοιμασία του κειμένου αυτού έχει συμβάλει αριθμός συνεργατών του Ινστιτούτου Μελετών Πολιτικής και Δημοκρατίας, που εργάστηκαν ως βοηθοί ερευνητές και ως ασκούμενοι.

Η αυτόματη εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους: Το «πραγματικό» ποσοστό αποχής και η «πραγματική» επιρροή των κομμάτων¹

1. Εισαγωγή

Είναι γεγονός ότι στην Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ) τα ποσοστά εκλογικής συμμετοχής (βλ. Πίνακα 1) αλλά και των εγγραφών στους εκλογικούς καταλόγους (Υπουργείο Εσωτερικών, 2016) ήταν πολύ ψηλότερα κατά το παρελθόν. Οι παράμετροι επηρεασμού της εκλογικής συμμετοχής που αναδεικνύει η βιβλιογραφία για τα αίτια της αυξανόμενης αποχής στην ΚΔ είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης και η δυσαρέσκεια προς την πολιτική, η αίσθηση ότι η ψήφος δεν επηρεάζει τις πολιτικές εξελίξεις, το μειωμένο ενδιαφέρον για την πολιτική αλλά και η μη-εφαρμογή των κυρώσεων που προέβλεπε η νομοθεσία μέχρι το 2017 για όσους απείχαν αδικαιολόγητα (Charalambous & Kanol, 2019; Christophorou, 2012; Kanol, 2013; Katsourides, 2015; Katsourides, 2016). Ενδεικτικά, όσον αφορά το ζήτημα της εμπιστοσύνης φαίνεται ότι από το 2011 που ήταν η χρονιά ραγδαίας αύξησης της αποχής σε εθνικές εκλογές της ΚΔ, η εμπιστοσύνη προς τα κόμματα έπεσε από το 18% στο 8% σε μόλις ένα χρόνο και έκτοτε παραμένει σε επίπεδα πολύ χαμηλά και αρκετά πιο κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ (βλ. Γράφημα 1).

Όμως σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι διαδικασίες εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους είναι από μόνες τους μία ακόμη παράμετρος που επηρεάζει την εκλογική συμμετοχή. Ο συσχετισμός των διαδικασιών εγγραφής με την εκλογική συμμετοχή έχει σημειωθεί από πολλές

¹ Για την ετοιμασία του κειμένου αυτού έχει συμβάλει αριθμός συνεργατών του Ινστιτούτου Μελετών Πολιτικής και Δημοκρατίας, που εργάστηκαν είτε ως βοηθοί ερευνητές, είτε ως ασκούμενοι (trainees).

ακαδημαϊκές εργασίες (Burden, Canon, Mayer, & Moynihan, 2014; Cancela & Geys, 2016; Hill & Leighley, 1994; Mitchell & Wlezien, 1995; Rosenstone & Wolfinger, 1978; Squire, Wolfinger, & Glass, 1987). Η κατανόηση των παραμέτρων που συμβάλλουν στην αύξηση της αποχής μπορεί να διαφωτίσει το πολιτικό σύστημα ως προς τα μέτρα που απαιτούνται για ενθάρρυνση της συμμετοχής των ψηφοφόρων, ενώ η εκλογική συμμετοχή δικαιολογημένα θεωρείται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ποιότητα της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας (Dinas, 2012). Για να μπορεί να μελετηθεί η εκλογική συμμετοχή είναι αναγκαίο να υπάρχει ξεκάθαρη εικόνα του μεγέθους του προβλήματος της αποχής. Ωστόσο τα πραγματικά ποσοστά της αποχής στην Κύπρο διαφέρουν αρκετά από αυτά που ανακοινώνονται καθώς μερικές δεκάδες χιλιάδες πολίτες της ΚΔ δεν είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους με αποτέλεσμα να μην λαμβάνονται υπ' όψιν στον υπολογισμό της αποχής. Η αποχή υπολογίζεται ως ποσοστό του συνόλου των μη ψηφισάντων επί του συνόλου των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων και ως εκ τούτου παρουσιάζεται συστηματικά μια στρεβλωμένη εικόνα όσον αφορά την πραγματική εκλογική συμμετοχή. Προκειμένου να αποτυπωθεί με ακρίβεια η αποχή θα πρέπει να υπολογιστούν στην εξίσωση και οι μη-εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι.

**“Πραγματική” αποχή= μη ψηφίσαντες + μη εγγεγραμμένοι /
εγγεγραμμένοι + μη εγγεγραμμένοι**

Πίνακας 1

Αποχή στις Βουλευτικές και Προεδρικές εκλογές της ΚΔ

Έτος	Εκλογική αναμέτρηση	Αποχή (%)	Διαφορά αποχής από αντίστοιχη προηγούμενη αναμέτρηση (%)
2001	Βουλευτικές	8.25	+1.19
2003	Προεδρικές	9.45	+2.82
2006	Βουλευτικές	11.00	+2.75
2008	Προεδρικές ²	9.16	-0.29
2011	Βουλευτικές	21.30	+10.30
2013	Προεδρικές	18.42	+9.26
2016	Βουλευτικές	33.26	+11.96
2018	Προεδρικές	26.03	+7.61
2021	Βουλευτικές	34.28	+1.02
2023	Προεδρικές	27,55%	+1,52

Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών < <http://results.elections.moi.gov.cy/> >

Οι μη-εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι προκύπτουν από το γεγονός ότι η ΚΔ δεν εγγράφει αυτόματα τους πολίτες της στους εκλογικούς καταλόγους.³ Για να γίνει η εγγραφή ενός πολίτη στους εκλογικούς καταλόγους απαιτούνται συγκεκριμένες ενέργειες από τον πολίτη τον ίδιο, σε αντίθεση με την πρακτική που ισχύει σε όλα σχεδόν τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ, όπου η διαδικασία εγγραφής είναι εξ ολοκλήρου ευθύνη του κράτους. Στον μόνιμο

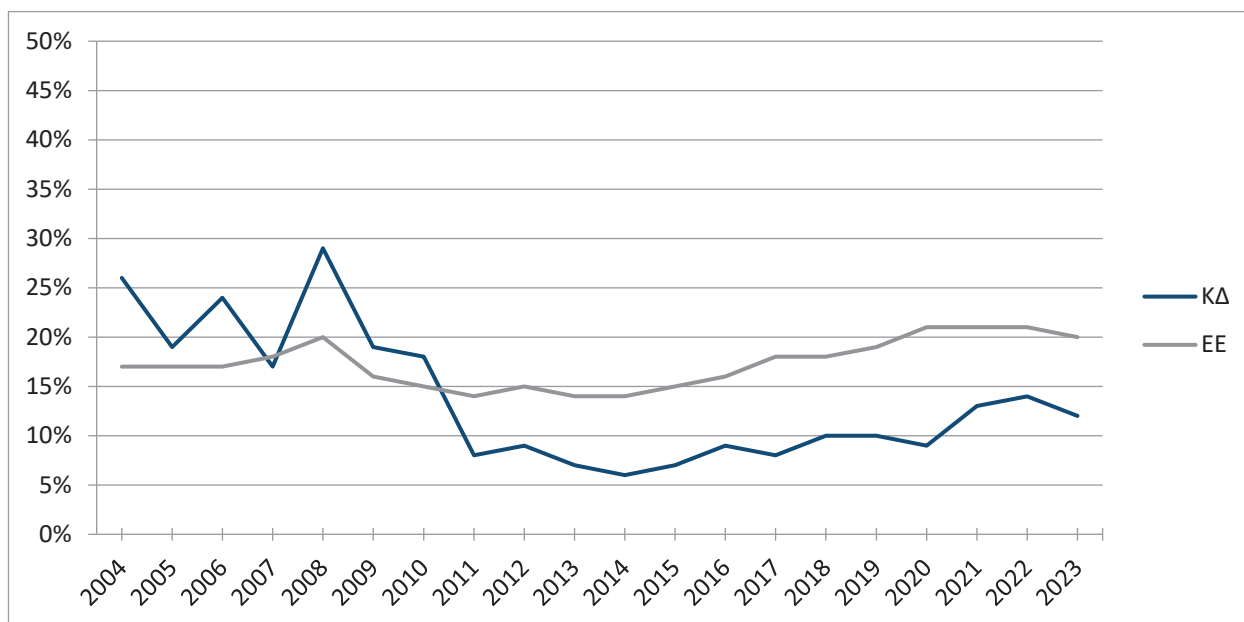
² Το αποτέλεσμα που παρουσιάζονται στον πίνακα για τις Προεδρικές Εκλογές του 2008 μέχρι και τις Προεδρικές του 2023 αφορούν τον δεύτερο γύρο των εκλογών.

³ Εξαιρέση αποτελεί η αυτόματη εγγραφή, μόνο για σκοπούς ευρωεκλογών, των πολιτών της Δημοκρατίας, που βάσει του Αρχείου Πληθυσμού διαμένουν στις περιοχές όπου η ΚΔ δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο, δηλαδή των Τουρκοκυπρίων (βλ. Άρθρο 9 (1Α) του περί Εκλογής των Μελών Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Νόμου του 2004 (10(Ι)/2004).

εκλογικό κατάλογο ⁴ της ΚΔ μπορούν να εγγραφούν όσοι πολίτες έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος ηλικίας τους ή θα το έχουν συμπληρώσει κατά την ημέρα διεξαγωγής της εκάστοτε εκλογικής αναμέτρησης και έχουν τη μόνιμη διαμονή τους στην Κύπρο κατά τους τελευταίους έξι μήνες πριν την υποβολή της αίτησης. ⁵ Για αλλοδαπούς που αποκτούν την κυπριακή υπηκοότητα υπάρχει το επιπλέον κριτήριο της κατοχής της υπηκοότητας για τουλάχιστον έξι μήνες πριν την υποβολή της αίτησης. ⁶

Γράφημα 1

Εμπιστοσύνη προς τα πολιτικά κόμματα

Πηγή: Τυπικά Ευρωβαρόμετρα υπ' αριθμόν 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 94, 96, 98 και 99

Οι πολίτες άλλων κρατών-μελών της ΕΕ μπορούν να εγγραφούν στον ειδικό εκλογικό κατάλογο ⁷ αν πληρούν το κριτήριο της διαμονής σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος της Ένωσης για τουλάχιστον έξι μήνες πριν την

⁴ Ο μόνιμος εκλογικός κατάλογος είναι αυτός που χρησιμοποιείται για την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας και των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων.

⁵ Βλ. Άρθρο 92 και 97 (3) του Περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου του 2002 (141(I)/2002).

⁶ Βλ. Ιστοσελίδα Υπουργείου Εσωτερικών, στο <<https://www.moi.gov.cy/moi/moi.nsf/All/9CBE714B83B261AFC225858C003693E7?OpenDocument>> [τελευταία πρόσβαση 25/9/2019].

⁷ Ο ειδικός εκλογικός κατάλογος αφορά τις δημοτικές εκλογές και τις ευρωεκλογές.

υποβολή της αίτησης νοουμένου ότι κατά την ημέρα εγγραφής έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην Κύπρο.⁸ Οι αιτήσεις εγγραφής υπάρχουν στα Κέντρα Εξυπηρέτησης του Πολίτη (ΚΕΠ), στα Κέντρα του Πολίτη (ΚΕΠΟ), τις Επαρχιακές Διοικήσεις, την Κεντρική Υπηρεσία Εκλογών και στο διαδίκτυο. Πολίτες άνω των 25 ετών πρέπει να υποβάλουν την αίτηση εγγραφής τους αυτοπροσώπως και μόνο στις Επαρχιακές Διοικήσεις ενώ χρειάζονται πιστοποίηση της διαμονής τους από τον κοινοτάρχη της περιοχής τους. Οι ψηφοφόροι κάτω των 25 ετών εγγράφονται ευκολότερα καθώς μπορούν να υποβάλουν την αίτηση τους και μέσω πληρεξούσιου αντιπροσώπου στις Επαρχιακές Διοικήσεις, την Κεντρική Υπηρεσία Εκλογών, στα ΚΕΠ και ΚΕΠΟ ενώ δεν χρειάζονται πιστοποίηση της διαμονής τους από τον κοινοτάρχη.⁹

Με βάση τα πιο πάνω, η κατάργηση των παραπάνω διαδικασιών εγγραφής και η μετάβαση σ' ένα αυτόματο σύστημα εγγραφής καθίσταται σήμερα επιτακτική ανάγκη. Οι συνθήκες για να προχωρήσει αυτή η μεταρρύθμιση έχουν, άλλωστε, ωριμάσει, και τα όποια πρακτικά προβλήματα που κατά καιρούς είχαν αναδειχθεί έχουν ξεπεραστεί σήμερα και από την τεχνολογική πρόοδο.

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η βιβλιογραφία αναδεικνύει ότι με την μείωση του κόστους ψηφοφορίας για τον πολίτη αυξάνονται οι πιθανότητες ν' ασκήσει το δικαίωμα του εκλέγειν. Τα κύρια οφέλη από την εφαρμογή της αυτόματης εγγραφής είναι προφανή. Σημειώνουμε ορισμένα ενδεικτικά:

(1) Ακριβής αποτύπωση της εκλογικής συμμετοχής, γεγονός που θα διευκολύνει την επιστημονική μελέτη του φαινομένου της αποχής και την διαμόρφωση προτάσεων για επίλυση του προβλήματος.

⁸ Άρθρο 3 του περί Δημοτικών και Κοινοτικών Εκλογών (Υπήκοι Άλλων Κρατών Μελών) Νόμος του 2004 (98(I)/2004) και άρθρο 4 του περί Εκλογής των Μελών Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Νόμου του 2004 (10(I)/2004).

⁹ Βλ. Ιστοσελίδα Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, στο

<https://www.pio.gov.cy/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%B8%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF.html?id=40612#flat> [τελευταία πρόσβαση 25/7/2024]

(2) Παραδοχή εκ μέρους του πολιτικού συστήματος των πραγματικών διαστάσεων της αποστασιοποίησης των πολιτών και ειδικά των νέων ψηφοφόρων από την πολιτική. Η ανάληψη της πολιτικής ευθύνης για την αποχή ενδεχομένως να δώσει ώθηση στις προσπάθειες για αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς την πολιτική.

(3) Κατάργηση εμποδίων ως προς την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν και πιθανή ενθάρρυνση της εκλογικής συμμετοχής μιας μερίδας των υφιστάμενων μη-εγγεγραμμένων ψηφοφόρων.

2. Παράμετροι επηρεασμού της συμμετοχής στις εκλογές

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, οι διαδικασίες εγγραφής είναι μια από τις παραμέτρους που επηρεάζουν την εκλογική συμμετοχή. Σαφώς όμως, όπως διευκρινίζουν οι Rosenstone και Wolfinger (1978, σελ. 41), υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν την πιθανότητα να ψηφίσει ένας πολίτης ή όχι και η βιβλιογραφία έχει αναδείξει (Gidengil, Wass, & Valaste, 2016; Harder & Krosnick, 2008; Plutzer, 2002) παραμέτρους επηρεασμού, όπως την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το εισόδημα, το επάγγελμα, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, την αίσθηση του πολιτειακού καθήκοντος, τις προθεσμίες εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους, τη συνήθεια, την ανταγωνιστικότητα των εκλογών, την αίσθηση αποτελεσματικότητας της ψήφου, τη συμμετοχή σε δημοσκοπήσεις, την εκλογική συμπεριφορά των γονέων των ψηφοφόρων κ.ο.κ.

Οι Harder και Krosnick (2008, σελ. 527) εξηγούν μέσω μίας απλής εξίσωσης ότι όσες περισσότερες δυνατότητες ή κίνητρα έχει ένα άτομο να ψηφίσει (αριθμητής της εξίσωσης) τόσες περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να συμμετέχει σε μια εκλογική διαδικασία ενώ όσο πιο δύσκολο είναι να ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα (παρονομαστής) τόσο μειώνονται οι πιθανότητες να ψηφίσει:

$$\text{Πιθανότητα συμμετοχής} = \frac{\text{Κίνητρα} \times \text{Δυνατότητες ψηφοφορίας}}{\text{Δυσκολίες ψηφοφορίας}}$$

Τα κίνητρα ψηφοφορίας αφορούν παραμέτρους όπως την προτίμηση για συγκεκριμένο υποψήφιο ή την αίσθηση του πολιτειακού καθήκοντος ενώ οι δυνατότητες αναφέρονται στην ικανότητα ενός ψηφοφόρου ή τις ευκαιρίες που διαθέτει για διαμόρφωση πολιτικής άποψης και συμπεριφοράς που ευνοούν την εκλογική συμμετοχή. Οι δυσκολίες σχετίζονται με παράγοντες όπως την απόσταση του εκλογικού κέντρου από την κατοικία του ψηφοφόρου, τη διαδικασία εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους ή την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας για εγγραφή πριν από κάθε εκλογική αναμέτρηση (Harder & Krosnick, 2008, σελ. 528).

Η μη αυτόματη εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους αποτελεί ένα πρακτικό γραφειοκρατικό εμπόδιο (παρονομαστής της εξίσωσης) που είναι και περιττό όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι τα πλείστα κράτη-μέλη της ΕΕ εγγράφουν τους ψηφοφόρους τους αυτόματα (βλ. Παραρτήματα 1 και 2). Επομένως η διευκόλυνση του δικαιώματος του εκλέγειν μέσω της αυτόματης εγγραφής θα επιτρέψει στο πολιτικό σύστημα της ΚΔ να ασχοληθεί με τα ουσιώδες ζητήματα της ανάπτυξης κινήτρων και δυνατοτήτων (αριθμητής της εξίσωσης) που θα ενθαρρύνουν τους πολίτες να ψηφίζουν. Πέραν των διαδικασιών εγγραφής, θα αναφερθούμε κατά κύριο λόγο και στις παραμέτρους του πολιτικού ενδιαφέροντος, της ηλικίας, της συνήθειας και της εκλογικής συμπεριφοράς των γονέων. Αυτές οι παράμετροι από μόνες τους αναδεικνύουν τις επικίνδυνες προεκτάσεις της αύξησης των μη-εγγεγραμμένων ψηφοφόρων στην Κύπρο και την αναγκαιότητα της εφαρμογής της αυτόματης εγγραφής.

Πολιτικό ενδιαφέρον

Το πολιτικό ενδιαφέρον συσχετίζεται στενά με την προσέλευση στις κάλπες (Berinsky, 2005; Donovan & Tolbert, 2007, σελ. 1) αφού όσο αυξάνεται το πολιτικό ενδιαφέρον τόσο αυξάνονται και οι πιθανότητες να ψηφίσει ο πολίτης (Squire et al., 1987, σελ. 47). Οι εκλογικές μεταρρυθμίσεις όπως αυτήν της αυτοματοποίησης της διαδικασίας εγγραφής δεν αναμένεται να

επηρεάσουν την απόφαση για συμμετοχή/αποχή των πολιτών οι οποίοι είτε έχουν έντονο ενδιαφέρον για την πολιτική είτε ελάχιστο έως καθόλου (Highton & Wolfinger, 1998, σελ. 98). Οι μεν πρώτοι συνήθως ψηφίζουν ούτως ή άλλως ενώ οι δεύτεροι δεν συγκεντρώνουν μεγάλες πιθανότητες ν' αποκτήσουν ενδιαφέρον για την πολιτική μέσω εκλογικών μεταρρυθμίσεων (Berinsky, 2005, σελ. 477-8) αν και δεν αποκλείεται κάποιος ψηφοφόρος να «ευαισθητοποιηθούν» λόγω του γεγονότος ότι βρίσκονται στον εκλογικό κατάλογο (Rynard, 2017; Squire et al., 1987).

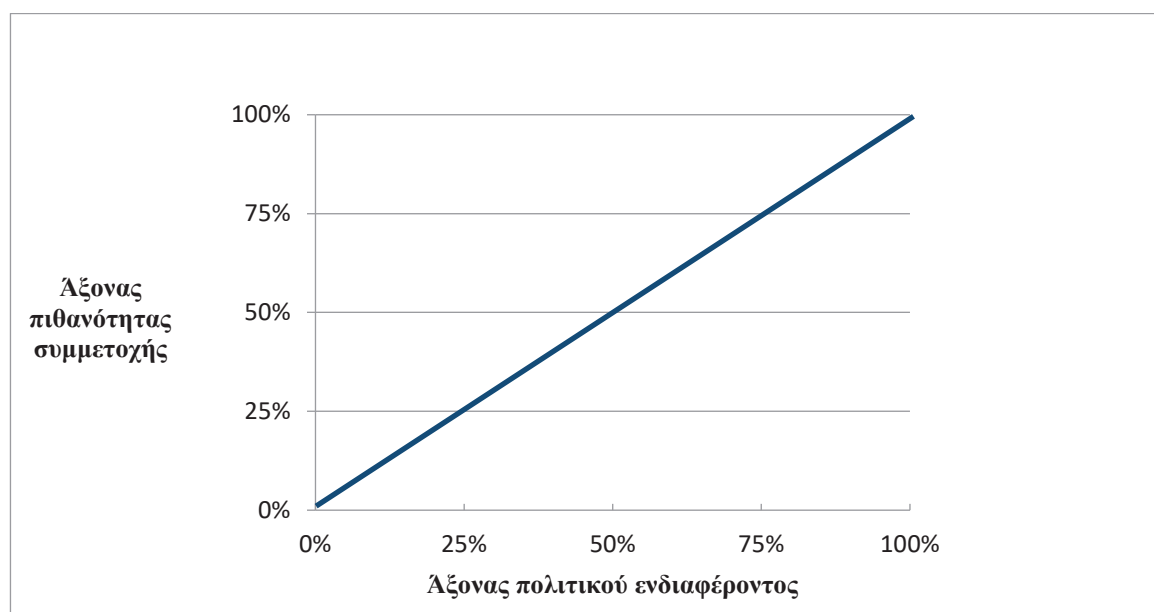
Για σκοπούς ανάλυσης ας θεωρήσουμε ότι η παράμετρος του πολιτικού ενδιαφέροντος επηρεάζει απόλυτα την πιθανότητα εκλογικής συμμετοχής, όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 2. Υποθετικά, οι πολίτες με ελάχιστο έως καθόλου πολιτικό ενδιαφέρον βρίσκονται μεταξύ του 0 – 25% του οριζόντιου άξονα και έχουν αντίστοιχες πιθανότητες να ψηφίσουν και οι πολίτες με έντονο πολιτικό ενδιαφέρον βρίσκονται μεταξύ του 75 – 100%. Οι υπόλοιποι πολίτες που βρίσκονται μεταξύ 25 – 75% ας πούμε ότι δεν διατηρούν ούτε μικρό, ούτε μεγάλο ενδιαφέρον για την πολιτική και ως εκ τούτου βρίσκονται κάπου μεταξύ των άκρων του άξονα πολιτικού ενδιαφέροντος. Οι ψηφοφόροι που δεν διατηρούν ούτε μικρό ούτε μεγάλο πολιτικό ενδιαφέρον συγκεντρώνουν μεγαλύτερες πιθανότητες να αποφασίσουν να ψηφίσουν εάν μειωθεί το (πρακτικό) κόστος εγγραφής για τον πολίτη στους εκλογικούς καταλόγους μέσω κάποιας εκλογικής μεταρρύθμισης (Burden et al., 2014, σελ.97).

“ η απόλυτη υπόθεση ότι όσοι δεν εγγράφονται στους εκλογικούς καταλόγους δεν έχουν καθόλου ενδιαφέρον για την πολιτική δεν τεκμηριώνεται εμπειρικά.”

Άρα το ζήτημα για την Κύπρο βάσει αυτής της παραμέτρου είναι να εξακριβωθεί ο αριθμός των μη-εγγεγραμμένων ψηφοφόρων που βρίσκονται μεταξύ του 25 – 75% του άξονα πολιτικού ενδιαφέροντος. Αυτό το ερώτημα θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας για να εκτιμηθεί τόσο ο αριθμός των μη-εγγεγραμμένων που διατηρούν κάποιο βαθμό πολιτικού

ενδιαφέροντος, όσο και το πόσοι από αυτούς θα ψηφίσουν τελικά μετά από ενδεχόμενη εφαρμογή της αυτόματης εγγραφής. Εξάλλου, η απόλυτη υπόθεση ότι όσοι δεν εγγράφονται στους εκλογικούς καταλόγους δεν έχουν καθόλου ενδιαφέρον για την πολιτική δεν τεκμηριώνεται εμπειρικά. Η διερεύνηση της υπόθεσης αυτής μπορεί να αποκαλύψει πόσοι μη-εγγεγραμμένοι ενδιαφέρονται για την πολιτική αλλά δεν εγγράφονται στους εκλογικούς καταλόγους για άλλους λόγους, όπως για παράδειγμα την έλλειψη εμπιστοσύνης προς τα κόμματα ή την αίσθηση ότι η ψήφος τους δεν θα έχει καμία επίδραση. Αν ισχύει κάτι τέτοιο, τότε η αυτόματη εγγραφή θα επιτρέψει σ' αυτούς τους πολίτες να ασκήσουν εύκολα και με μειωμένο κόστος το δικαίωμα του εκλέγειν, χωρίς το εμπόδιο της εγγραφής αν σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής τους τύχει να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη τους ή αισθανθούν ότι η ψήφος τους τελικά θα έχει αντίκρισμα.

Γράφημα 2

Σημείωση: Στην πραγματικότητα, η σχέση μεταξύ «πολιτικού ενδιαφέροντος» και της «πιθανότητας συμμετοχής» δεν είναι γραμμική, αλλά υπάρχει μια πολύ ισχυρή συσχέτιση. Επίσης, το ποσοστό συμμετοχής δεν είναι ποτέ 100% αφού και οι πλέον ενεργοί πολίτες με πολύ ισχυρό ενδιαφέρον για την πολιτική μπορεί να μην ψηφίσουν λόγω αστάθμητων παραγόντων (Berinsky, 2005, σελ. 477) όπως έκτακτη εργασία, ασθένεια, κακός καιρός κ.ο.κ.

Ηλικία

Συνεχίζοντας με την παράμετρο της ηλικίας, η βιβλιογραφία υποδεικνύει ότι η εκλογική συμμετοχή αυξάνεται βαθμιαία όσο παρατηρούμε τις ηλικιακά μεγαλύτερες ομάδες (Harder & Krosnick, 2008, σελ. 531-2) και μειώνεται μετά τα 75 έτη περίπου κυρίως λόγω προβλημάτων υγείας που προκαλούν μειωμένη κινητικότητα (Strate, Parrish, Elder, & Ford, 1989, σελ. 454). Ενδεχομένως αυτό το εύρημα να εξηγείται από παράγοντες όπως το ότι με την πάροδο του χρόνου αυξάνονται οι πιθανότητες να αποκτηθούν οι γνώσεις που επιτρέπουν την διαμόρφωση πολιτικής άποψης (Strate et al., 1989, σελ. 450) ή ότι σε μεγαλύτερη ηλικία βιώνεται πιο ξεκάθαρα ο τρόπος με τον οποίο η πολιτική και οι πολιτικοί επηρεάζουν την καθημερινότητα των πολιτών. Η ανάλυση της πολιτικής συμμετοχής βάσει του κύκλου ζωής του ατόμου (Janowski & Strate, 1995, σελ. 91; Smets, 2012, σελ. 409) υποστηρίζει ότι οι κύριοι λόγοι για τους οποίους οι νέοι ενήλικες τείνουν να ψηφίζουν λιγότερο από τους ηλικιακά μεγαλύτερους είναι διότι βρίσκονται στο στάδιο μετάβασης από την εφηβεία στην ενηλικίωση και είναι επικεντρωμένοι σε ιδιωτικής φύσεως ζητήματα όπως την ολοκλήρωση των σπουδών τους, την αναζήτηση εργασίας, την εξεύρεση συντρόφου, την ανεξαρτητοποίηση από τους γονείς τους κ.ο.κ.

“ η αυτόματη εγγραφή θα αφαιρέσει τα γραφειοκρατικά ή/και ψυχολογικά εμπόδια που υπάρχουν για τους μη-εγγεγραμμένους πολίτες που ωριμάζουν πολιτικά και πιθανόν να ψήφισαν εάν το κράτος τους ενέγραφε αυτόματα στους εκλογικούς καταλόγους.”

Τα αποτελέσματα δημοσκοπήσεων εξόδου των βουλευτικών και προεδρικών εκλογών της ΚΔ του 2016 και 2018 αντίστοιχα, επιβεβαιώνουν το συσχετισμό της προσέλευσης στις κάλπες με την ηλικία (Ορεινός, 2018, 2019). Η μειωμένη συμμετοχή των νέων ψηφοφόρων σε σχέση με τους μεγαλύτερους έχει σημειωθεί και σε έρευνες που αφορούν άλλες χώρες όπως

τις ΗΠΑ (Donovan & Tolbert, 2007, σελ.1), το ΗΒ (Keaney & Rogers, 2006, σελ. 17) και τη Χιλή (Contreras, Joignant, & Morales, 2016, σελ. 524). Επιπλέον, στην Κύπρο συναντάται η παραδοξότητα της αυστηρότερης διαδικασίας εγγραφής για τους πολίτες άνω των 25 ετών, δηλαδή για τους πολίτες που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να επιθυμήσουν να ψηφίσουν. Μάλιστα ορισμένοι ψηφοφόροι ίσως να αισθάνονται άβολα για την μη εκπλήρωση του πολιτειακού καθήκοντος του εκλέγειν (Denny & Doyle, 2009, σελ. 24). Το αίσθημα αυτό ενδεχομένως να αποτελεί ένα επιπρόσθετο βαρίδιο ψυχολογικής φύσεως που εμποδίζει κάποιους μη-εγγεγραμμένους ψηφοφόρους άνω των 25 ετών από το να εμπλακούν στις διαδικασίες εγγραφής που εφαρμόζει η ΚΔ. Συνεπώς, η αυτόματη εγγραφή θα αφαιρέσει τα γραφειοκρατικά ή/και ψυχολογικά εμπόδια που υπάρχουν για τους μη-εγγεγραμμένους πολίτες που ωριμάζουν πολιτικά και πιθανόν να ψήφιζαν εάν το κράτος τους ενέγραφε αυτόματα στους εκλογικούς καταλόγους.

Συνήθεια και η εκλογική συμπεριφορά των γονέων

Οι νεότεροι ψηφοφόροι συγκεντρώνουν λιγότερες πιθανότητες να ψηφίζουν συστηματικά (Donovan & Tolbert, 2007) και η διαπίστωση αυτή μας παραπέμπει στην παράμετρο της συνήθειας. Το να ψηφίσει κανείς μία φορά αυξάνει τις πιθανότητες να ξαναψηφίσει και ως εκ τούτου αυξάνεται και η πιθανότητα να γίνει συνήθεια η πράξη άσκησης του δικαιώματος του εκλέγειν (Denny & Doyle, 2009; Harder & Krosnick, 2008; Plutzer, 2002). Κάποιοι λόγοι για τους οποίους ενδέχεται να συμβεί αυτό είναι ότι η πράξη της εκλογικής συμμετοχής μπορεί να δημιουργήσει την αίσθηση της πολιτειακής υπευθυνότητας ή να ωθήσει τον νέο ψηφοφόρο να δει τον εαυτό του ως έναν πολιτικά ενεργό πολίτη (Harder & Krosnick, 2008), σελ.536). Οι Denny και Doyle (2009, σελ. 30) αναφέρουν ότι για αποφυγή της ανάπτυξης της συνήθειας της αποχής είναι σημαντικό να αρχίσει κανείς να ψηφίζει από νεαρή ηλικία. Ο Berinsky (2005, σελ. 484) και οι Franklin και Hobolt (2011, σελ. 6) αναφέρονται επίσης στη συνήθεια του να μην ψηφίζει κανείς, όμως από την άλλη, οι Aldrich, Montgomery και Wood (2011, σελ. 544) αμφισβητούν

την ιδέα ότι η αποχή μπορεί να γίνει συνήθεια και διευκρινίζουν ότι μόνο όσοι απέχουν συνειδητά θα μπορούσε ενδεχομένως να θεωρούνται ως άτομα που έχουν αναπτύξει μια τέτοια συνήθεια.

Εν πάση περιπτώσει όμως, θα ήταν παράλογο να αναφερθούμε σε εκλογικές συνήθειες νέων ψηφοφόρων διότι κατά τα πρώτα χρόνια ενηλικίωσης τους έχουν μόνο ελάχιστες ευκαιρίες ν' αποφασίσουν εάν θ' ασκήσουν το δικαίωμα του εκλέγειν. Το κρίσιμο ερώτημα είναι το πώς θα αποφανθούμε για το πότε παρουσιάζεται εκλογική συνήθεια συμμετοχής/αποχής και οι Franklin και Hobolt (2011, σελ. 75) αναφέρονται σε έρευνες οι οποίες έχουν δείξει ότι χρειάζονται περίπου τρεις εκλογικές αναμετρήσεις για να εδραιωθεί η συνήθεια της συμμετοχής/αποχής. Στην ΚΔ μεγάλος αριθμός ψηφοφόρων και ιδίως των νέων μεταξύ 18 – 30 ετών, δεν εγγράφονται στον εκλογικό κατάλογο με αποτέλεσμα μετά από κάθε εκλογική αναμέτρηση να αναπαράγεται και να εδραιώνεται η εκλογική συμπεριφορά της αποχής.

Αυτό που μάλλον επηρεάζει σημαντικά το αν οι πολίτες θα αναπτύξουν τη συνήθεια του να ψηφίζουν ή όχι είναι η παράμετρος του παραδείγματος των γονέων τους. Υπάρχει ισχυρή σύνδεση μεταξύ της εκλογικής συμμετοχής/αποχής των γονέων και της αντίστοιχης των παιδιών τους (Gidengil et al., 2016, σελ. 379-81). Ο συσχετισμός μεταξύ της εκλογικής συμμετοχής γονέων και παιδιών των οποίων και οι δύο γονείς ψηφίζουν παραμένει αρκετά ισχυρός ανεξαρτήτως του μορφωτικού επιπέδου και των εισοδημάτων γονέων και παιδιών και δεν διαφοροποιείται ιδιαίτερα όταν τα ενήλικα παιδιά φύγουν από το σπίτι ούτε όταν πλησιάσουν τα 30 έτη, ενώ το γεγονός ότι ο συσχετισμός αυτός αποδυναμώνεται όταν μόνο ο ένας γονέας ψηφίζει ενισχύει την ορθότητα της θεωρίας κοινωνικής μάθησης (Gidengil et al., 2016). Η θεωρία κοινωνικής μάθησης ορίζει ότι τα παιδιά αναπτύσσονται μιμούμενα διάφορους κοινωνικούς δρώντες και κυρίως τους γονείς τους (Brody, 1978, σελ. 22). Επίσης, η αποστασιοποίηση των γονέων από τα κόμματα επηρεάζει και αυτή σε κάποιο βαθμό την προσέλευση των παιδιών τους στις κάλπες (Plutzer, 2002, σελ. 54).

Μεγάλο ποσοστό των νέων ή μελλοντικών γονέων της κυπριακής κοινωνίας (νέοι μεταξύ 18 – 30 ετών) δεν εγγράφονται στον εκλογικό κατάλογο με αποτέλεσμα να υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες αναπαραγωγής της εκλογικής συμπεριφοράς της αποχής με δύο τρόπους: πρώτον, αναπαραγωγή για τους ίδιους μέσω της δύναμης της συνήθειας και δεύτερον, αναπαραγωγή μέσω του παραδείγματος για τα παιδιά όσων γονέων απέχουν.

“ Τα παιδιά όσων απέχουν από τις εκλογικές διαδικασίες είναι πιθανόν ν’ αναπτύξουν την ίδια συνήθεια.”

Τα παιδιά όσων απέχουν από τις εκλογικές διαδικασίες είναι πιθανόν ν’ αναπτύξουν την ίδια συνήθεια. Δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριστούμε ότι υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες δημιουργίας ενός φαύλου κύκλου της αποχής και ότι αυτή η διαδικασία έχει ήδη ξεκινήσει αν αναλογιστούμε την σταθερή αύξηση των μη-εγγεγραμμένων, όπως θα αναλύσουμε αργότερα.

Διαδικασίες εγγραφής

Όσον αφορά την παράμετρο των διαδικασιών εγγραφής, εμπειρικές έρευνες που αφορούσαν το παράδειγμα των ΗΠΑ επιχείρησαν να μετρήσουν την ενδεχόμενη ποσοτική επίδραση της μετάβασης σε αυτόματο σύστημα και έδειξαν ότι αν οι κυβερνήσεις των πολιτειών αναλάμβαναν την ευθύνη να εγγράφουν αυτόματα τους ψηφοφόρους τους τότε η εκλογική συμμετοχή στις ΗΠΑ θα ανέβαινε κατά περίπου 7.6% (Mitchell & Wlezien, 1995) ή 9% (Rosenstone & Wolfinger, 1978). Ακόμη, εκτιμάται η επέκταση της προθεσμίας για εγγραφή στον εκλογικό κατάλογο μέχρι την ημέρα των εκλογών θα επηρεάσει θετικά την προσέλευση στις κάλπες (Knack & White, 2000; Street, Murray, Blitzer, & Patel, 2015). Αυτό εξηγείται λόγω του ότι κατά το χρονικό διάστημα πριν τις εκλογές κορυφώνονται οι εκστρατείες των κομμάτων/υποψηφίων για επηρεασμό των ψηφοφόρων (Harder & Krosnick, 2008, σελ. 529) ενισχύοντας έτσι τις πιθανότητες ν’ αυξηθεί το πολιτικό ενδιαφέρον των πολιτών.

“Οι τελευταίες εβδομάδες της προεκλογικής περιόδου ουσιαστικά δεν απευθύνονται σε όλους τους πολίτες διότι τα κόμματα/υποψήφιοι γνωρίζουν ότι μετά την προθεσμία εγγραφής μόνο οι εγγεγραμμένοι μπορούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα.”

Στην ΚΔ η προθεσμία για εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους λήγει από έξι μέχρι και 8 περίπου βδομάδες πριν τις εκλογές. Η πρακτική αυτή ουσιαστικά στερεί από τους μη-εγγεγραμμένους ψηφοφόρους τη δυνατότητα να εγγραφούν και να ψηφίσουν κατά το τελευταίο στάδιο της εκάστοτε προεκλογικής περιόδου. Αν εφαρμοστεί η αυτόματη εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους, οι πολιτικές εκστρατείες θα μπορούν να επηρεάσουν την πιθανότητα ψηφοφορίας όλων των ψηφοφόρων μέχρι και την ημέρα λήξης της προεκλογικής περιόδου. Συνεπώς, η αυτόματη εγγραφή δύναται να ενθαρρύνει τα άτομα που βρίσκονται κοντά στο 0% του άξονα πολιτικού ενδιαφέροντος (βλ. Γράφημα 2) να δώσουν σημασία στους προεκλογικούς διαλόγους και εκστρατείες εφόσον θα γνωρίζουν ότι θα μπορούν να ψηφίσουν εάν τους πείσουν οι απόψεις κάποιου κόμματος/υποψηφίου ή αν θέλουν να εμποδίσουν την εκλογή κάποιου άλλου. Με άλλα λόγια, οι ισχύουσες διαδικασίες εγγραφής μειώνουν τη δυνατότητα επιρροής των προεκλογικών περιόδων επί των μη-εγγεγραμμένων ψηφοφόρων αφού μετά την πάροδο της προθεσμίας εγγραφής το πολιτικό σύστημα δεν ασχολείται με τους μη-εγγεγραμμένους. Οι τελευταίες εβδομάδες της προεκλογικής περιόδου ουσιαστικά δεν απευθύνονται σε όλους τους πολίτες διότι τα κόμματα/υποψήφιοι γνωρίζουν ότι μετά την προθεσμία εγγραφής μόνο οι εγγεγραμμένοι μπορούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα. Αυτό μπορεί ν' αλλάξει με την αυτόματη εγγραφή διότι εάν εφαρμοστεί τότε όλοι οι ψηφοφόροι ανεξαιρέτως θα μπορούν να ψηφίσουν ακόμη και εάν το αποφασίσουν την ημέρα των εκλογών.

3. Τα αποτελέσματα της εφαρμογής της αυτόματης εγγραφής στο Όρεγκον των ΗΠΑ

Το παράδειγμα της μετάβασης σε αυτόματο σύστημα εγγραφής στην πολιτεία του Όρεγκον των ΗΠΑ είναι αρκετά ενθαρρυντικό ως προς την αύξηση της εκλογικής συμμετοχής. Τον Ιανουάριο του 2016 το Όρεγκον έγινε η πρώτη πολιτεία των ΗΠΑ που εφάρμοσε την αυτόματη εγγραφή και έκτοτε έχει ξεκινήσει ένα κύμα υπέρ της πρακτικής αυτής με αποτέλεσμα μέχρι σήμερα να την έχουν εγκρίνει ή εφαρμόσει 16 πολιτείες και η Περιφέρεια της Κολούμπια (Brennan Center, 2019). Η πρακτική που ακολουθείται στο Όρεγκον διαφέρει από το παράδειγμα που επικράτησε στην Ευρώπη αφού η αυτόματη εγγραφή των πολιτών γίνεται κατά την συνδιαλλαγή τους με το πολιτειακό DMV (Department of Motor Vehicles). Με το πρόγραμμα Oregon Motor Voter (OMV) όταν ένας μη-εγγεγραμμένος ψηφοφόρος επισκεφθεί το DMV για να αιτηθεί, ανανεώσει ή αντικαταστήσει κανονική/μαθητική άδεια οδήγησης ή δελτίο ταυτότητας του Όρεγκον τότε ξεκινά η διαδικασία αυτόματης εγγραφής του στον εκλογικό κατάλογο (Rynard, 2017, σελ. 527). Οι αρχές αποστέλλουν στον ψηφοφόρο μέσω ταχυδρομείου μια κάρτα ενημέρωσης ότι θα εγγραφεί στον εκλογικό κατάλογο εκτός και αν επιλέξει να εξαιρεθεί από τη διαδικασία (Rynard, 2017, σελ. 528).¹⁰

Προφανώς, οι πολίτες του Όρεγκον μπορούν να εγγραφούν και μέσω άλλων μη-αυτόματων τρόπων στον εκλογικό κατάλογο. Από την 1^η Ιανουαρίου 2016 το OMV από μόνο του ενέγραψε 226,094 ψηφοφόρους με δικαίωμα ψήφου στις εκλογές της 8^{ης} Νοεμβρίου 2016 (Oregon Secretary of State, 2016b) και από αυτούς ψήφισαν οι 97,184 (Oregon Secretary of State, 2016a). Το σύνολο των εγγεγραμμένων και μη-εγγεγραμμένων ψηφοφόρων του Όρεγκον κατά τις εκλογές του 2016 ήταν 2,919,580 και επομένως οι 97,184 ψηφοφόροι που ενεγράφησαν μέσω του OMV και ψήφισαν αποτελούσαν το 3.33% του συνόλου των ψηφοφόρων της. Έρευνα του Center for American Progress διασταύρωσε διάφορα δημόσια αρχεία και υπολόγισε

¹⁰ Σε περίπτωση που επιθυμεί να μην εγγραφεί πρέπει να επιστρέψει την κάρτα συμπληρώνοντας την επιλογή εξαίρεσης (opt out).

ότι περίπου 40 χιλιάδες από αυτούς τους 97,184 ψηφοφόρους είχαν δικαίωμα να εγγραφούν και να ψηφίσουν από το 2008 και δεν το έπραξαν σε καμία από τις τέσσερις εκλογικές αναμετρήσεις της περιόδου 2008 – 2014, οπότε μάλλον δεν θα ψήφιζαν ούτε στις εκλογές του 2016 εάν δεν υπήρχε η αυτόματη εγγραφή (Griffin, Gronke, Wang, & Kennedy, 2017).

Θα πρέπει, βεβαίως, για να είμαστε ακριβείς να σημειώσουμε δύο σημαντικά στοιχεία που μπορεί να επηρέασαν τη συμπεριφορά των ψηφοφόρων στην πιο πάνω περίπτωση. Το πρώτο είναι ότι το Όρεγκον εφαρμόζει σύστημα ψηφοφορίας δι' αλληλογραφίας (Vote By Mail - VBM). Κάτω από το VBM κάθε εγγεγραμμένος ψηφοφόρος λαμβάνει ταχυδρομικώς αρκετές μέρες πριν τις εκλογές ένα προσωπικό ψηφοδέλτιο με το οποίο μπορεί να ψηφίσει επιστρέφοντας το στις αρμόδιες αρχές. Επιπρόσθετα, οι ψηφοφόροι έχουν πολλές μέρες στη διάθεση τους για να ψηφίσουν και μπορούν να επιστρέψουν το ψηφοδέλτιο παραδίδοντας το αυτοπροσώπως ή αποστέλλοντας το ταχυδρομικώς (Berinsky, 2005, σελ. 475).

Αυτά τα δεδομένα μειώνουν το κόστος/δυσκολία της ψηφοφορίας για τον πολίτη και αυξάνουν την πιθανότητα να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή μέσω της αυτόματης εγγραφής. Το δεύτερο είναι ότι το αποτέλεσμα των συγκεκριμένων εκλογών ήταν δύσκολο να προβλεφθεί διότι υπήρχε μεγάλος ανταγωνισμός μεταξύ των υποψηφίων. Η παράμετρος του εκλογικού ανταγωνισμού μπορεί από μόνη της να προκαλέσει αύξηση της προσέλευσης των ψηφοφόρων (Contreras et al., 2016; Donovan & Tolbert, 2007). Αυτοί οι δύο παράγοντες πολύ πιθανόν να πολλαπλασίασαν την θετική επίδραση της αυτόματης εγγραφής. Σε κάθε περίπτωση, μπορεί να λεχθεί πως αν και δεν μπορούν να εξαχθούν απόλυτα συμπεράσματα, το παράδειγμα του Όρεγκον τείνει να επιβεβαιώσει την υπόθεση εργασίας που έχουμε κάνει, ότι δηλαδή, όσο διευκολύνεται η διαδικασία ψηφοφορίας, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα συμμετοχής στις εκλογές.

4. Τι ισχύει στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ας δούμε όμως τώρα και τι συμβαίνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τα 27 κράτη-μέλη της Ένωσης μόνο δύο δεν εφαρμόζουν την αυτόματη εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους: η ΚΔ και η Ιρλανδία. Τα επίσημα ποσοστά αποχής στα δύο κράτη-μέλη που δεν εφαρμόζουν την αυτόματη εγγραφή πρέπει να ερμηνεύονται με μεγαλύτερη προσοχή λόγω του ότι σε αυτά δεν συνυπολογίζονται οι μη-εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι τους. Από την άλλη, αυτό δεν σημαίνει ότι ο αριθμός των μη-εγγεγραμμένων είναι η μόνη παράμετρος που δημιουργεί στρεβλώσεις όσον αφορά την αποχή. Για παράδειγμα, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), σε έκθεση του για τις εθνικές εκλογές του 2019 στην Ελλάδα, ανέφερε ότι η αποχή ενδεχομένως να παρουσιαζόταν διογκωμένη λόγω της συμπερίληψης σημαντικού αριθμού κατοίκων εξωτερικού στον εκλογικό κατάλογο (OSCE, 2019a, σελ. 6). Το ίδιο ισχύει και για Τουρκοκυπρίους στην περίπτωση της Κύπρου, όπου η συμπερίληψη τους στον εκλογικό κατάλογο, αυξάνει την αποχή, δεδομένων των πολιτικών περιορισμών που υπάρχουν ως προς τις πιθανότητες προσέλευσης τους στις κάλπες. Επομένως, πέραν του τρόπου έγγραφης πρέπει να εξετάζονται και οι διαδικασίες διαμόρφωσης και επικαιροποίησης των εκλογικών καταλόγων για να διαπιστωθεί κατά πόσον ακολουθούνται αξιόπιστες πρακτικές, έτσι ώστε τα ποσοστά αποχής που ανακοινώνονται ν' ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Όμως, η λεπτομερής εξέταση των διαδικασιών διαμόρφωσης και επικαιροποίησης των εκλογικών καταλόγων κάθε κράτους-μέλους θα μπορούσε ν' αποτελεί ένα εντελώς ξεχωριστό ζήτημα συγκριτικής ανάλυσης. Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας επαρκεί μια γενική αναφορά στον τρόπο που τα κράτη-μέλη διαμορφώνουν τους εκλογικούς τους καταλόγους.

Έξι κράτη-μέλη (Αυστρία, Βέλγιο, Τσεχία, Γαλλία, Γερμανία, Σλοβακία) διαμορφώνουν τους εκλογικούς τους καταλόγους με αποκεντρωμένες διαδικασίες αφού βασίζονται πάνω στα αρχεία πληθυσμού που διατηρούν οι δημοτικές αρχές τους, ενώ στα υπόλοιπα 19 κράτη-μέλη που εφαρμόζουν την αυτόματη εγγραφή οι εκλογικοί κατάλογοι διαμορφώνονται βάσει αρχείου

πληθυσμού που διαμορφώνεται από κεντρικές υπηρεσίες του κράτους.¹¹ Η αυτόματη εγγραφή σχεδόν πάντοτε αφορά μόνο τους πολίτες κάθε κράτους καθώς οι πολίτες της ΕΕ που επιθυμούν να ψηφίσουν στις δημοτικές εκλογές ή τις ευρωεκλογές άλλου κράτους-μέλους πρέπει να υποβάλουν αίτηση για την εγγραφή τους στον ανάλογο εκλογικό κατάλογο. Εξαίρεση στον κανόνα αποτελεί το παράδειγμα της Λετονίας όπου οι κοινοτικοί συμπεριλαμβάνονται αυτομάτως στους εκλογικούς καταλόγους των ευρωεκλογών της χώρας νοουμένου ότι είναι καταγεγραμμένοι στο αρχείο πληθυσμού της χώρας (Ikstens, 2018, σελ. 11).¹²

Ας σημειωθεί εδώ ότι πρόσφατα, και η Ιρλανδία έχει προχωρήσει σε συγκεκριμένες αλλαγές στις διαδικασίες με στόχο να διευκολύνει την εγγραφή των πολιτών στους εκλογικούς καταλόγους. Έτσι, η Κύπρος ενδέχεται να παραμείνει η χώρα η οποία εξακολουθεί να διατηρεί ένα σύστημα εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους, το οποίο λειτουργεί ολοένα και πιο ανασχετικά σε σχέση με την εγγραφή νέων ψηφοφόρων.

5. Οι μη-εγγεγραμμένοι, η «πραγματική» αποχή και τα «πραγματικά» εκλογικά αποτελέσματα

Με βάση στοιχεία που έχουμε εξασφαλίσει, μετά από επικοινωνία με την Υπηρεσία Εκλογών, οι μη εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι κατά τις τελευταίες τρεις εκλογικές αναμετρήσεις είχαν ως ακολούθως:

Βουλευτικές Εκλογές 2021: 145.000

Προεδρικές Εκλογές 2023: 165.650

Ευρωεκλογές 2024: 165.000

¹¹ Βλ. European Union Agency for Fundamental Rights, στο <https://fra.europa.eu/en/content/there-requirement-under-law-register-vote/>. Τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από εκθέσεις του ΟΑΣΕ (βλέπε Παράρτημα 1).

¹² Επιπλέον, η Λετονία δεν διατηρεί εκλογικό κατάλογο για τις εθνικές της εκλογές και οι πολίτες της δύναται να ψηφίσουν σε αυτές σε οποιοδήποτε εκλογικό κέντρο εντός ή εκτός της χώρας ανεξαρτήτως του τόπου διαμονής τους επιδεικνύοντας είτε το διαβατήριό είτε την ταυτότητά τους (OSCE, 2019b, σελ. 8).

Συνάγεται από τα πιο πάνω ότι το ποσοστό των μη εγγεγραμμένων επί του συνόλου των δυνητικών ψηφοφόρων ανέρχεται περίπου στο 20.63% το 2021, στο 22.78% το 2023 και στο 22.11% το 2024.¹³ Αν και θα πρέπει να είναι κανείς επιφυλακτικός ως προς την ακρίβεια αυτών των εκτιμήσεων, δεδομένων των προβλημάτων για τα οποία είχε γίνει λόγος και στο παρελθόν, ως προς τη δυνατότητα του Αρχείου Πληθυσμού να επικαιροποιεί τα στοιχεία που διαθέτει για τον γενικό πληθυσμό (π.χ. αποβιώσαντες, διαμένοντες στο εξωτερικό), εντούτοις η γενική τάση είναι εμφανής. Εικάζουμε επίσης, ότι δεδομένου ότι η τελευταία ανάλογη συζήτηση (ως προς τα πρακτικά προβλήματα επικαιροποίησης του Αρχείου Πληθυσμού) έγινε πριν πέντε περίπου χρόνια στη Βουλή, θα πρέπει μέχρι σήμερα να έχει επέλθει σημαντική βελτίωση ως προς την εγκυρότητα του Αρχείου.

Εκείνο το οποίο θα πρέπει να παρατηρήσει κανείς είναι ότι μεταξύ Προεδρικών του 2023 και Ευρωεκλογών του 2024, ο αριθμός των μη-εγγεγραμμένων φαίνεται να μειώνεται ελαφρώς. Αυτό πολύ πιθανόν να σχετίζεται και με την υποψηφιότητα του Φειδία Παναγιώτου και τη σχετική καμπάνια την οποία ο ίδιος είχε πραγματοποιήσει.¹⁴ Δεν αλλοιώνει, βεβαίως, η παρατήρηση αυτή την ευρύτερη αυξητική τάση των μη εγγεγραμμένων πολιτών. Αν μάλιστα δει κανείς διαχρονικά στοιχεία προηγούμενων ετών μπορεί να συνάγει την εκτίμηση ότι μισοί περίπου εκ των δικαιούχων νέων ψηφοφόρων δεν εγγράφονται στους εκλογικούς καταλόγους. Σε βάθος ορισμένων δεκαετιών, αντιλαμβάνεται κανείς ότι οδεύουμε σε μια κατάσταση, όπου η μισή κοινωνία θα βρίσκεται εκτός των εκλογικών καταλόγων και ενδεχομένως η μισή απ' εκείνη που είναι εγγεγραμμένη θα τηρεί αποχή στις εκλογές. Με βάση τις εκτιμήσεις που παρουσιάζονται στους πίνακες 2 έως 4, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ήδη την απόκλιση μεταξύ του

¹³ Με βάση την επίσημη ιστοσελίδα της Υπηρεσίας Εκλογών

(http://results.elections.moi.gov.cy/greek/european_elections_2024_163/islandwide) [τελευταία πρόσβαση 30/7/2024] οι ελληνοκύπριοι εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι το 2021 ήταν 557.836, το 2023 ήταν 561.273 και το 2024, 580.151. Σημειώνεται ότι δυνητικοί ψηφοφόροι ορίζονται όλοι οι πολίτες που έχουν δικαίωμα του εκλέγειν αλλά δεν το ασκούν είτε είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους είτε όχι.

¹⁴ Βλ. Ο Φειδίας έτρεξε από την Κερύνεια μέχρι τη Λάρνακα για να «Γραφτείτε!» στους εκλογικούς καταλόγους, Cyprus Times, 30 Μαρτίου 2024, στο <https://cyprustimes.com/koinonia/vinteo-o-feidias-etrexe-apo-tin-keryneia-mechri-ti-larnaka-gia-na-grafteite-stous-eklogikous-katalogous/> [τελευταία πρόσβαση 30/7/2024]

επίσημου ποσοστού αποχής που ανακοινώνεται κάθε φορά την νύχτα των εκλογών και της «πραγματικής» αποχής, δηλαδή το ποσοστό όλων εκείνων που δεν συμμετείχαν στην εκλογική διαδικασία (εγγεγραμμένων και μη).

Ένας άλλος τρόπος να προσεγγίσουμε το πρόβλημα που δημιουργείται είναι να εκτιμήσουμε την «πραγματική» επιρροή κάθε κόμματος/υποψηφίου προέδρου μέσα στη κοινωνία. Η εκτίμηση των «πραγματικών» ποσοστών επιρροής καταδεικνύει ότι αυτά είναι πολύ μικρότερα σε σχέση με το τι καταγράφεται στα εκλογικά αποτελέσματα. Θα πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι στα επίσημα ποσοστά που λαμβάνει το κάθε κόμμα/υποψήφιος στις εκλογές δεν καταγράφεται η αποχή λόγω του ότι στον υπολογισμό των εκλογικών αποτελεσμάτων λαμβάνονται υπ' όψιν μόνο τα έγκυρα ψηφοδέλτια. Πέραν όμως από αυτό δεν λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των μη εγγεγραμμένων δικαιούχων ψηφοφόρων, που επίσης απέχουν από την εκλογική διαδικασία.

Επίσημο ποσοστό κόμματος ή υποψηφίου =

Σύνολο ψήφων/ Σύνολο Έγκυρων ψηφοδελτίων

«Πραγματική» επιρροή κόμματος ή υποψηφίου =

Σύνολο ψήφων / Σύνολο εγγεγρ. + μη εγγεγρ.

Στους Πίνακες 2 ως 4 παρουσιάζονται τα επίσημα ποσοστά που λαμβάνουν τα κόμματα/ υποψήφιοι στις εκλογές, τα αντίστοιχα ποσοστά επί των εγγεγραμμένων καθώς και τα ποσοστά της «πραγματικής» επιρροής, αν υπολογιστούν και οι μη εγγεγραμμένοι. Είναι προφανές ότι το ποσοστό «πραγματικής» επιρροής μέσα στη κοινωνία διαφέρει σημαντικά από το ποσοστό ψήφων που λαμβάνουν τα κόμματα/ υποψήφιοι στις εκλογές. **Αυτό βεβαίως, δεν εγείρει κανένα πολιτικό ή νομικό ζήτημα. Άλλωστε, σε καμιά χώρα δεν υπολογίζεται η αποχή στον υπολογισμό των ποσοστών που λαμβάνουν τα κόμματα στις εκλογές. Στην Κύπρο, ωστόσο, η εικόνα επιδεινώνεται επειδή ακόμα δεν έχει υιοθετηθεί η αυτόματη εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους. Σε κάθε περίπτωση αυτό που αναδεικνύεται είναι πως το πρόβλημα της αποστασιοποίησης των πολιτών από την πολιτική και της εν γένει απαξίωσης της πολιτικής διαδικασίας είναι πολύ μεγαλύτερο απ' ό τι νομίζουμε.**

Πίνακας 2

Βουλευτικές 2021

Εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι: 557.836

Εκτίμηση μη-εγγεγραμμένων: 145.000

Εκτίμηση «πραγματικού» συνόλου ψηφοφόρων: 702.836

Λευκά/άκυρα ψηφοδέλτια: 8.896

Σύνολο ψηφισάντων: 366.608

Κόμμα	Επίσημο ποσοστό κομμάτων (%)	Επίσημη αποχή (%)	Ποσοστό κομμάτων επί των εγγεγραμμένων (%)	Εκτίμηση «πραγματικής» αποχής (%)	Εκτίμηση «πραγματικής» επιρροής κομμάτων (%)
ΔΗΣΥ	27.77 (99.328 ψήφοι)	34.28 (191.228)	17.81	47.84 (336.228)	14.13
ΑΚΕΛ	22.34 (79.913 ψήφοι)		14.33		11.37
ΔΗΚΟ	11.29 (40.395 ψήφοι)		7.24		5.75
ΕΛΑΜ	6.78 (24.255 ψήφοι)		4.35		3.45
ΕΔΕΚ	6.72 (24.022 ψήφοι)		4.31		3.42
ΔΗΠΑ	6.10 (21.832 ψήφοι)		3.91		3.11
ΚΙΝΗΜΑ ΟΙΚΟΛΟΓΩΝ	4.41 (15.762 ψήφοι)		2.83		2.24
Υπόλοιποι	14.58 (52,216 ψήφοι)		9,36		7.43
Σύνολο Εγκύρων	357.712				64.17

Πίνακας 3

Προεδρικές 2023					
Εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι: 561.273 Εκτίμηση μη-εγγεγραμμένων: 165.650 Εκτίμηση «πραγματικού» συνόλου ψηφοφόρων: 726.923 Λευκά/άκυρα ψηφοδέλτια: 1 ^{ος} γύρος – 7.004 2 ^{ος} γύρος – 12.414 Σύνολο ψηφισάντων: 1 ^{ος} γύρος – 404.321 2 ^{ος} γύρος – 406.616					
Υποψήφιος	Επίσημο ποσοστό υποψηφίου (%)	Επίσημη αποχή (%)	Ποσοστό υποψηφίου επί των εγγεγραμμένων (%)	Εκτίμηση «πραγματικής» αποχής (%)	Εκτίμηση «πραγματικής» επιρροής υποψηφίου (%)
Νίκος Χριστοδουλίδης	1 ^{ος} γύρος 35.51 (127.309 ψήφοι) 2 ^{ος} γύρος 51.97 (204.867 ψήφοι)	1 ^{ος} γύρος 27.96 (156.952 ψήφοι) 2 ^{ος} γύρος 27.55 (154.657)	1 ^{ος} γύρος 22,68 2 ^{ος} γύρος 36,50	1 ^{ος} γύρος 44,37% (322.536) 2 ^{ος} γύρος 44.06% (320.282)	1 ^{ος} γύρος 17,51 2 ^{ος} γύρος 28,18
Ανδρέας Μαυρογιάννης	1 ^{ος} γύρος 30.24 (117.551 ψήφοι) 2 ^{ος} γύρος 48.03 (189.335 ψήφοι)		1 ^{ος} γύρος 20,94 2 ^{ος} γύρος 33,73		1 ^{ος} γύρος 16,17 2 ^{ος} γύρος 26,05
Αβέρωφ Νεοφύτου	25.74 (103.748 ψήφοι)		18,48		14,27
Χρίστος Χρίστου	5.65 (23.988 ψήφοι)		4,27		3,30
Αχιλλέας Δημητριάδης	2.18 (8.137 ψήφοι)		1,45		1,12
Υπόλοιποι	4.17 (16584 ψήφοι)		2,95		2,28
Σύνολο Εγκύρων	1 ^{ος} γύρος 100 (397.317 ψήφοι) 2 ^{ος} γύρος 100 (394.202 ψήφοι)		-		1 ^{ος} γύρος 70.77 2 ^{ος} γύρος 70,23

Πίνακας 4

Ευρωεκλογές 2024	
Σύνολο εγγεγραμμένων ψηφοφόρων: 683,432 Εκτίμηση μη-εγγεγραμμένων: 165,000 Λευκά/άκυρα ψηφοδέλτια: 33,821 Εγγεγραμμένοι Τουρκοκύπριοι: 103.281 Προσέλευση Τουρκοκυπρίων στις κάλπες: 5.676 Σύνολο ψηφισάντων: 402.276	
Επίσημη αποχή (%)	Εκτίμηση «πραγματικής» αποχής χωρίς Τ/Κύπριους (%)
41.14 (281.156) 31.64% (Εκτίμηση αποχής χωρίς Τ/Κύπριους)	46.77%

Σημείωση: Στην περίπτωση των ευρωεκλογών δεν επιχειρείται ο υπολογισμός της «πραγματικής» επιρροής των κομμάτων καθώς η συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στην συγκεκριμένη εκλογική διαδικασία δεν επιτρέπει την σύγκριση.

6. Συμπεράσματα

Με στόχο την ανάδειξη της γενικότερης χρησιμότητας ενός αυτόματου συστήματος εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους, και κυρίως της πιθανότητας μείωσης της αποχής μέσω της εφαρμογής του, εξετάστηκαν στο πλαίσιο αυτής της εργασίας ορισμένες παράμετροι επηρεασμού της πιθανότητας ψηφοφορίας. Μέσω της ανάλυσης των παραμέτρων του πολιτικού ενδιαφέροντος, της ηλικίας, της συνήθειας, της εκλογικής συμπεριφοράς των γονέων και των διαδικασιών εγγραφής επισημάναμε τις αρνητικές συνέπειες από τη διατήρηση των υφιστάμενων διαδικασιών εγγραφής αλλά και τα οφέλη από εφαρμογή της αυτόματης εγγραφής.

Όχι τυχαία, άλλωστε, όπως προκύπτει από τη μελέτη μας, όλες οι χώρες της Ε.Ε., με εξαίρεση την Ιρλανδία η οποία επίσης βρίσκεται σε διαδικασία

προώθησης αλλαγών, έχουν προχωρήσει στην υιοθέτηση κάποιου συστήματος αυτόματης εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους. Η περιπτωσιολογική μελέτη πολιτείας του Όρεγκον των ΗΠΑ, που επίσης παρουσιάστηκε σε αυτή την εργασία, επιβεβαιώνει τη θέση ότι η υιοθέτηση ενός συστήματος αυτόματης εγγραφής επενεργεί θετικά σε ότι αφορά την ενίσχυση της εκλογικής συμμετοχής.

Η υιοθέτηση της αυτόματης εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους αποτελεί σήμερα αναγκαιότητα και στην Κύπρο. Οι θέσεις που έχουν εκφραστεί, κατά καιρούς, ότι υπάρχουν πρακτικά προβλήματα, ως προς την επικαιροποίηση του Αρχείου Πληθυσμού, δεν αποτελούν δικαιολογία εν έτει 2024, ειδικά για μια μικρή χώρα, όπως η Κύπρος. Η αυτόματη εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους είναι μια σημαντική μεταρρύθμιση που αφορά την ίδια την ποιότητα της δημοκρατίας, σε μια εποχή που βιώνουμε τα συμπτώματα μιας μεγάλης κρίσης εμπιστοσύνης των πολιτών προς την πολιτική.

Το ζήτημα είναι ότι το πρόβλημα είναι πολύ μεγαλύτερο απ' ότι ενδεχομένως νομίζουμε. Όπως καταδεικνύεται από την παρούσα μελέτη, αν κανείς λάβει υπόψη τους μη εγγεγραμμένους ψηφοφόρους, τους πολίτες δηλαδή που έχουν δικαίωμα εκλογής αλλά δεν είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους, η «πραγματική» επιρροή των πολιτικών κόμματος μέσα στην κοινωνία είναι πολύ μικρότερη από τα ποσοστά που ανακοινώνονται κάθε φορά μετά τις εκλογές. Με δεδομένη την διαρκώς αυξανόμενη αποχή, αν κάνεις συνυπολογίσει και τον αριθμό και των μη εγγεγραμμένων, η «πραγματική» επιρροή κυμαίνεται σήμερα κάπου στο μισό του ποσοστού που λαμβάνουν στις εκλογές.

Ως τελική σύσταση πολιτικής, θα λέγαμε ότι η δημόσια αποτύπωση και αναγνώριση της πραγματικότητας, μέσα και από την υιοθέτηση της αυτόματης εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους, αναμένεται να θέσει το πολιτικό σύστημα της ΚΔ ενώπιον των ευθυνών του και να δώσει ώθηση στην εξεύρεση τρόπων αντιμετώπισης του προβλήματος της αποστασιοποίησης των πολιτών και της ενθάρρυνσης της συμμετοχής στις εκλογές.

Βιβλιογραφία

- Aldrich, J. H., Montgomery, J. M., & Wood, W. (2011). Turnout as a habit. *Political Behavior*, 33(4), 535-563. doi:10.1007/s11109-010-9148-3
- BBC. (2010). *Election 2010: National result*. Ανακτήθηκε από < <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/> >
- BBC. (2011). Number of unregistered voters 'rose 50% in 10 years' Ανακτήθηκε από < <https://www.bbc.com/news/uk-politics-16171655> >
- Berinsky, A. J. (2005). The perverse consequences of electoral reform in the united states. *American Politics Research*, 33(4), 471-491. doi:10.1177/1532673X04269419
- Best for Britain. (2019). *Make your voice heard: Analysis of how many eligible voters are not currently registered to vote ahead of the 2019 european elections*. Ανακτήθηκε από < https://gallery.mailchimp.com/a706d4e03dc82629db3f7acf9/files/77cde4da-6a61-46ca-b4fd-3ab711810fe1/MAKE_YOUR_VOICE_HEARD_1_.01.pdf >
- Braconnier, C., Dormagen, J. -, & Pons, V. (2017). Voter registration costs and disenfranchisement: Experimental evidence from france. *American Political Science Review*, 111(3), 584-604. doi:10.1017/S000305541700003X
- Brennan Center. (2019). *History of AVR & implementation dates*. Ανακτήθηκε από < <https://www.brennancenter.org/analysis/history-avr-implementation-dates> >

- Brody, G. H. (1978). A social learning explanation of moral development. *Contemporary Educational Psychology*, 3(1), 20-26. doi:[https://doi.org/10.1016/0361-476X\(78\)90004-8](https://doi.org/10.1016/0361-476X(78)90004-8)
- Burden, B. C., Canon, D. T., Mayer, K. R., & Moynihan, D. P. (2014). Election laws, mobilization, and turnout: The unanticipated consequences of election reform. *American Journal of Political Science*, 58(1), 95-109. doi:10.1111/ajps.12063
- Cancela, J., & Geys, B. (2016). Explaining voter turnout: A meta-analysis of national and subnational elections. *Electoral Studies*, 42, 264-275. doi:10.1016/j.electstud.2016.03.005
- Charalambous, G., & Kanol, D. (2019). Political Dissatisfaction and Decline of Party Identification: Societal Depoliticisation in the Republic of Cyprus (2006 - 2012). In J. Buller, P. E. Dönmez, A. Standring & M. Wood (Eds.), *Comparing Strategies of (De)Politicisation in Europe : Governance, Resistance and Anti-politics* (pp. 103-129). Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-64236-9_5 Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-319-64236-9_5
- Christophorou, C. (2012). Disengaging citizens: Parliamentary elections in the Republic of Cyprus, 22 May 2011. *South European Society and Politics*, 17(2), 295-307. doi:10.1080/13608746.2012.732724
- Contreras, G., Joignant, A., & Morales, M. (2016). The return of censitary suffrage? The effects of automatic voter registration and voluntary voting in Chile. *Democratization*, 23(3), 520-544. doi:10.1080/13510347.2014.986720
- Denny, K., & Doyle, O. (2009). Does voting history matter? Analysing persistence in turnout. *American Journal of Political Science*, 53(1), 17-35. doi:10.1111/j.1540-5907.2008.00355.x
- Dinas, E. (2012). The formation of voting habits. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 22(4), 431-456. doi:10.1080/17457289.2012.718280

- Donovan, T., & Tolbert, C. (2007). *State electoral context and voter participation: Who is mobilized by what?* (Conference Paper (2007 State Politics and Policy Conference - Austin, Texas, February 23 – 24)). Ανακτήθηκε από < <https://www.researchgate.net/publication/239805487> >
- Franklin, M. N., & Hobolt, S. B. (2011). The legacy of lethargy: How elections to the European Parliament depress turnout. *Electoral Studies*, 30(1), 67-76. doi:<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2010.09.019>
- Gidengil, E., Wass, H., & Valaste, M. (2016). Political socialization and voting: The Parent–Child link in turnout. *Political Research Quarterly*, 69(2), 373-383. doi:10.1177/1065912916640900
- Griffin, R., Gronke, P., Wang, T., & Kennedy, L. (2017, 7 June 2017). Who votes with automatic voter registration? impact analysis of oregon's first-in-the-nation program. *Center for American Progress* Ανακτήθηκε από < <https://www.americanprogress.org/issues/democracy/reports/2017/06/07/433677/votes-automatic-voter-registration/> >
- Harder, J., & Krosnick, J. A. (2008). Why do people vote? A psychological analysis of the causes of voter turnout. *Journal of Social Issues*, 64(3), 525-549. doi:10.1111/j.1540-4560.2008.00576.x
- Highton, B., & Wolfinger, R. E. (1998). Estimating the effects of the national voter registration act of 1993. *Political Behavior*, 20(2), 79-104. Ανακτήθηκε από < <http://www.jstor.org/stable/586577> >
- Hill, K. Q., & Leighley, J. E. (1994). Mobilizing institutions and class representation in U. S. state electorates. *Political Research Quarterly*, 47(1), 137-150. doi:10.2307/448905
- Ikstens, J. (2018). *Report on political participation of mobile EU citizens: Latvia*. (Country Report No. 2018/20). Italy: European University Institute. Ανακτήθηκε από

< https://faireu.ecas.org/wp-content/uploads/2019/02/FAIREU_Latvia-2.pdf > [τελευταία πρόσβαση 8/8/19]

Jankowski, T. B., & Strate, J. M. (1995). Modes of participation over the adult life span. *Political Behavior*, 17(1), 89-106.
doi:10.1007/BF01498785

Johnston, N. (2013). *The history of the parliamentary franchise* House of Commons Library. Ανακτήθηκε από
<<http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP13-14/RP13-14.pdf>>

Kanol, D. (2013). To vote or not to vote? Declining voter turnout in the Republic of Cyprus. *Cyprus Review*, 25(2), 59-72.

Katsourides, Y. (2015). The cyprriot european elections, May 2014: Dealignment in process? *Journal of Modern Greek Studies*, 33(2), 317-343. doi:10.1353/mgs.2015.0038

Katsourides, Y. (2016). Delegitimization accelerated: Democracy, accountability and the troika experience in Cyprus. *Portuguese Journal of Social Science*, 15(2), 195-216. doi:10.1386/pjss.15.2.195_1

Katsourides, Y. (2017). *The greek cyprriot nationalist right in the era of british colonialism : Emergence, mobilisation and transformations of right-wing party politics*. Cham: Springer.
doi:<https://doi.org/10.1007/978-3-319-55536-2>

Keaney, E., & Rogers, B. (2006). *A citizens duty: Voter inequality and the case for compulsory voter turnout*. London: Institute for Public Policy Research. Ανακτήθηκε από
<
https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/a_citizens_duty_1504.pdf >

- Kitromilides, P. M. (1980). An unexplored case of political change: A research note on the electoral history of Cyprus. *The Greek Review of Social Research*, Jan - Apr(38), 187-10.
- Knack, S., & White, J. (2000). Election-day registration and turnout inequality. *Political Behavior*, 22(1), 29-44. Ανακτήθηκε από < <http://www.jstor.org/stable/1520060> >
- Leahy, P. (2018). 150,000 young people not registered to vote. *Irish Times*. Ανακτήθηκε από < <https://www.irishtimes.com/news/politics/150-000-young-people-not-registered-to-vote-1.3480711> >
- Mitchell, G. E., & Wlezien, C. (1995). The impact of legal constraints on voter registration, turnout, and the composition of the american electorate. *Political Behavior*, 17(2), 179-202. Ανακτήθηκε από < <http://www.jstor.org/stable/586535> >
- Napierala, N. (2019). "This time I'm voting"?! - why the european parliament's campaign to increase voter turnout could have converse effects. Dahrendorf Forum. Ανακτήθηκε από < <https://www.dahrendorf-forum.eu/this-time-im-voting-why-the-european-parliaments-campaign-to-increase-voter-turnout-could-have-converse-effects/> >
- NYCI. (2014). *Voter participation: Key data from REDC/NYCI national survey on young people*. (Briefing Paper No. 1). National Youth Council of Ireland. Ανακτήθηκε από < https://www.youth.ie/wp-content/uploads/2010/09/NYCI-Briefing-Paper-on-Voter-Participation_DM.pdf >
- Oregon Secretary of State. (2016a). *Nearly 100,000 oregon motor voter registrants participate in nov. 8 election*. Oregon Secretary of State. Ανακτήθηκε από <

<https://www.oregon.gov/newsroom/Pages/NewsDetail.aspx?newsid=1569> >

Oregon Secretary of State. (2016b). *Oregon motor voter registers more than 270,000 voters through November*. Oregon Secretary of State.

Ανακτήθηκε από

<

<https://www.oregon.gov/newsroom/Pages/NewsDetail.aspx?newsid=1564> >

OSCE. (2012). *France: Presidential election, 22 April and 6 May 2012*. (ODIHR Needs Assessment Mission Report). Warsaw: OSCE.

Ανακτήθηκε από

< <https://www.osce.org/odihr/elections/89000?download=true> >

OSCE. (2017). *France: Presidential and parliamentary elections, 2017*. (ODIHR Needs Assessment Mission Report). Warsaw: OSCE

Ανακτήθηκε από

< <https://www.osce.org/odihr/elections/france/311081?download=true> >

OSCE. (2018). *Republic of Cyprus: Presidential election, 28 January and 4 February 2018*. (Election Assessment Mission Final Report). Warsaw:

OSCE. Ανακτήθηκε από

< <https://www.osce.org/odihr/elections/cyprus/379225?download=true> >

OSCE. (2019a). *Greece parliamentary elections, October 2019*. (ODIHR Needs Assessment Mission Report). Warsaw: OSCE. Ανακτήθηκε από

< <https://www.osce.org/odihr/elections/greece/420839?download=true> >

OSCE. (2019b). *Republic of Latvia: Parliamentary elections 6 October 2018*. (ODIHR Election Assessment Mission Final Report). Warsaw:

OSCE. Ανακτήθηκε από

< <https://www.osce.org/odihr/elections/latvia/409344?download=true> >

Plutzer, E. (2002). Becoming a habitual voter: Inertia, resources, and growth in young adulthood. *American Political Science Review*, 96(1), 41-56.

doi:10.1017/S0003055402004227

- Quinlan, S. (2015). Facilitating the electorate: A multilevel analysis of election timing, registration procedures, and turnout. *Irish Political Studies*, 30(4), 482-509. doi:10.1080/07907184.2015.1099041
- Rosenstone, S. J., & Wolfinger, R. E. (1978). The effect of registration laws on voter turnout. *The American Political Science Review*, 72(1), 22-45. doi:10.2307/1953597
- Rynard, G. (2017). How to unlock the voting block: Oregon's sweeping solution to poor voter turnout: Automatic registration. *University of Miami International and Comparative Law Review*, 24(2), 517.
Ανακτήθηκε από
< <https://repository.law.miami.edu/umiclr/vol24/iss2/7/> >
- Sigmalive. (2016). Έφορος εκλογών: Μπαίνουμε πλέον στα βαθιά για τις εκλογές. Ανακτήθηκε από
< <https://www.sigmalive.com/news/politics/vouleftikes2016/326595/eforo-s-eklogon-mpainoume-pleon-sta-vathia-gia-tis-ekloges> >
- Smets, K. (2012). A widening generational divide? The age gap in voter turnout through time and space. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 22(4), 407-430. doi:10.1080/17457289.2012.728221
- Squire, P., Wolfinger, R. E., & Glass, D. P. (1987). Residential mobility and voter turnout. *American Political Science Review*, 81(1), 45-65. doi:10.2307/1960778
- Strate, J. M., Parrish, C. J., Elder, C. D., & Ford, C. (1989). Life span civic development and voting participation. *The American Political Science Review*, 83(2), 443-464. doi:10.2307/1962399
- Street, A., Murray, T. A., Blitzer, J., & Patel, R. S. (2015). Estimating voter registration deadline effects with web search data. *Political Analysis*, 23(2), 225-241. doi:10.1093/pan/mpv002

Παράρτημα

Εκθέσεις ΟΑΣΕ με στοιχεία για τις διαδικασίες εγγραφής στους εκλογικούς καταλόγους

Κράτος - Μέλος	Τίτλος έκθεσης	Πηγή
Αυστρία	Republic of Austria: Early Parliamentary Elections (15 October 2017), OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/2Pxca
Βέλγιο	Kingdom of Belgium: Federal Elections (26 May 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 25 – 28 February 2019	https://cutt.us/jcWvR
Βουλγαρία	Republic of Bulgaria: Early Parliamentary Elections (26 March 2017), OSCE/ODIHR Limited Election Observation Mission Final Report	https://cutt.us/xzWfY
Κροατία	Republic of Croatia: Parliamentary Elections (8 November 2015), OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/E3gai
Κύπρος	Republic of Cyprus: Presidential Election (28 January and 4 February 2018), ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/e5NDY
Τσεχία	The Czech Republic: Parliamentary Elections (20-21 October 2017), OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/lIBi4
Δανία	Denmark: General Elections (5 June 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 25 – 29 March 2019	https://cutt.us/S78p6
Εσθονία	Estonia: Parliamentary Elections (3 March 2019), ODIHR Election Expert Team Final Report	https://cutt.us/gycYs
Φινλανδία	Republic of Finland: Parliamentary Elections (14 April 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 23 – 25 January 2019	https://cutt.us/yd2Md
Γαλλία	France: Presidential and Parliamentary Elections (2017), OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission Report, 13 – 15 March 2017	https://cutt.us/fRGI3Q
Γερμανία	Federal Republic of Germany: Elections to the Federal Parliament (Bundestag – 24 September 2017), OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission Report, 12 – 14 July 2017	https://cutt.us/F8i5i
Ελλάδα	Greece: Parliamentary Elections (October 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 10 – 12 April 2019	https://cutt.us/aplgx

Ουγγαρία	Hungary: Parliamentary Elections (8 April 2018), OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission Report, 29 January to 1 February 2018	https://cutt.us/rRwlu
Ιρλανδία	Ireland: Presidential Election (October 2018), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 1 – 3 May 2018	https://cutt.us/lb3fK
Ιταλία	The Italian Republic: Parliamentary Elections (4 March 2018), OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission Report, 11 – 13 December 2017	https://cutt.us/sq3Q9
Λετονία	Republic of Latvia: Parliamentary Elections (6 October 2018), ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/15aGo
Λιθουανία	Republic of Lithuania: Presidential Election (12 May 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 28 – 31 January 2019	https://cutt.us/H3aea
Λουξεμβούργο	Grand Duchy of Luxembourg: Parliamentary Elections (14 October 2018), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 12 – 14 June 2018	https://cutt.us/Yp1H6
Μάλτα	Republic of Malta: Early Parliamentary Elections (3 June 2017), OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/b7ydx
Ολλανδία	The Netherlands: Parliamentary Elections (15 March 2017), OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/rvXKO
Πολωνία	Republic of Poland: Parliamentary Elections (2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 17-20 June 2019	https://cutt.us/HHaMB
Πορτογαλία	Portugal: Parliamentary Elections (6 October 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 3 – 5 June 2019	https://cutt.us/IRcqU
Ρουμανία	Romania: Presidential Election (10 November 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 16 – 18 July 2019	https://cutt.us/ReUy0
Σλοβακία	Slovak Republic: Presidential Election (16 and 30 March 2019), ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/DZ8F5
Σλοβενία	Republic of Slovenia: Early Parliamentary Elections (3 June 2018), ODIHR Election Assessment Mission Final Report	https://cutt.us/CaIHK
Ισπανία	Spain: Early Parliamentary Elections (28 April 2019), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 4 – 8 March 2019	https://cutt.us/StfTC
Σουηδία	Sweden: General Elections (9 September 2018), ODIHR Needs Assessment Mission Report, 15 – 17 May 2018	https://cutt.us/KoWB1